

LIETUVOS PSICHOLOGŲ SAJUNGA

Psichologų profesinės etikos kodeksas (2017)

Pratarmė

Psichologo profesija remiasi Europos žmogaus teisių konvencijos nuostatomis pagrįstomis etinėmis vertybėmis, kuriomis vadovaujasi psichologai visoje Europoje ir už jos ribų. Tos bendrosios vertybės – tai teisingumas, lygybė ir pagarba žmogaus bei bendruomenės autonomiškumui ir orumui. Šios vertybės įgyvendinamos, vadovaujantis etikos principais, kurių tikslas – gerinti piliečių gyvenimo kokybę ir veikti jų interesų labui.

Psichologas dirba su žmonėmis, gilinasi į jų vidinį pasaulį, o profesiniame bendravime dažnai susiduria su itin pažeidžiamais asmenimis ir turi didelę įtaką pokyčiams jų gyvenime, todėl privalo naudoti savo profesines žinias išskirtinai tiek atskiro asmens, tiek ir visos visuomenės gerovės augimui ir savo darbe laikytis profesinės etikos normų. Psichologas taip pat turi gerbti tarptautinių sutarčių ir žmogaus teisių konvencijų apibrėžtus žmogaus teisių principus, visuomenės gyvenimo normas ir suprasti, kad jų nesilaikymas gali neigiamai atsiliiepti jo paties profesinei veiklai bei profesijos garbei. Kadangi psichologijos mokslas ir profesija nepaliaujamai plėtojasi, atsiranda naujos ir vis sudėtingesnės žinios ir metodai, o socialiniai pokyčiai nuolat sukuria naujų probleminių situacijų, yra svarbu, kad psichologai stebėtų ir plėstų savo kompetencijos ribas. Be to, psichologas privalo išmanyti ir deramai atsižvelgti į nacionalinius bei tarptautinius psichologo profesinę veiklą reglamentuojančius teisės aktus. Tačiau dalis psichologo profesinių veiklų nėra aiškiai formalizuotos, tad tokiais atvejais lemiamą vaidmenį vaidina psichologo etinė nuovoka, atsakomybė ir profesinė kompetencija. Šiame psichologo profesinės etikos kodekse siekiama įtvirtinti vertybių sampratą bei įvardinti principus ir gaires, kuriais vadovaudamiesi psichologai galėtų praturtinti savo profesinę veiklą, pakelti profesinę kompetenciją ir užtikrinti savo etišką profesinę veiklą.

Kontekstas. Europos psichologų asociacijų federacija (angl. European Federation of Psychologists' Associations, toliau - EFPA) 1995 m. Atėnuose Generalinės asamblėjos metu priėmė Europos psichologų profesinės etikos metakodeksą, kuriuo vadovaudamosi Federacijai priklausančios asociacijos turėjo sudaryti arba atnaujinti savo etikos kodeksus (toliau – Metakodeksas). Šiame Metakodekse buvo išdėstyti fundamentalieji etikos principai, atspindintys bendrą filosofiją ir gaires įvairiose psichologo profesinės veiklos situacijose. Šalys narės taip pat įsipareigojo sukurti skundų tyrimo ir sprendimų priėmimo, susijusio su etikos pažeidimais, procedūras. Remiantis Metakodeksu, buvo sudarytas Pavyzdinis etikos kodeksas, kuris buvo patvirtintas 2015 m. Milane EFPA generalinės asamblėjos metu. Šiuo kodeksu buvo

siekama suvienodinti visų šalių narių etikos kodeksų struktūrą bei sukurti bendrą psichologų profesinio elgesio vertinimo sistemą.

Lietuvoje pagrindinis dokumentas, kuriuo psichologai vadovavosi savo veikloje, buvo Etikos kodeksas (rengė prof. A. Gučas, doc. E. Rimkutė, doc. D. Gailienė), patvirtintas Lietuvos psichologų sąjungos (toliau - LPS) suvažiavime 1996 m. lapkričio 23 d., kurį reikėjo peržiūrėti ir pritaikyti, atsižvelgiant į politinius, ekonominius ir socialinius pokyčius. Šiam tikslui LPS Etikos komitetas inicijavo komisiją, kuri parengė šią naująją psichologų profesinės etikos kodekso redakciją.

Lietuvos psichologų profesinės etikos kodekso naujoji redakcija parengta, remiantis EFPA Psichologo profesinės etikos metakodeksu, EFPA Pavyzdiniu etikos kodeksu, 1996 m. LPS Etikos kodeksu bei kitų šalių (JAV, Kanados, Australijos ir kt.) etikos kodeksais.

Kodekso tikslai

Psichologo profesinės etikos kodeksas (toliau - Kodeksas) leidžia giliau suprasti vertybes ir etikos principus, kuriais psichologas privalo remtis profesinėje veikloje, paliečia svarbiausias etikos dilemas ir siūlo etiško elgesio gaires profesine veikla užsiimančiam psichologui. Bendrieji Kodekso tikslai yra šie:

1. padėti psichologams profesinės veiklos situacijose priimti tinkamus sprendimus;
2. siekti klientų gerovės ir saugoti juos nuo galimos žalos;
3. skatinti psichologų bendradarbiavimą tiek tarpusavyje, tiek su kitų profesijų specialistais;
4. didinti visuomenės pasitikėjimą psichologo profesija.

Pagrindinės sąvokos

Psichologas. Psichologu šiame Kodekse laikomas asmuo, turintis LR įstatymais ir kitais teisės aktais pripažintą psichologo išsilavinimą ir užsiima psichologo profesine veikla.

Klientas. Šiame Kodekse sąvoka „klientas“ reiškia bet kurį asmenį ar asmenis, su kuriais psichologas užmezga profesinį bendravimą. Klientas gali būti asmuo (pvz., pacientas, studentas arba tyrimo dalyvis), sutuoktinių ar partnerių pora, šeima, asmenų grupė, įstaiga ar organizacija.

Profesinė veikla. Tai veikla, kurios metu psichologas klientui teikia psichologines paslaugas, tokias kaip psichologinis vertinimas bei psichologinės intervencijos, vykdo kitas profesines pareigas, tokias kaip psichologinis švietimas, mokymas, profesinė priežiūra, moksliniai tyrimai.

Profesinis bendravimas. Tai bet kuri formali situacija, kai psichologas, bendraudamas su klientu, atlieka profesinę veiklą.

Suinteresuota šalis. Tai kitas ar kiti su klientu susiję asmenys, su kuriais psichologą sieja netiesioginiai ryšiai (pvz., kliento tėvai, globėjai, sutuoktinis ar kiti su klientu dirbantys specialistai).

Pagrindiniai psichologo profesinės etikos principai

Toliau šiame Kodekse išskiriami ir aprašomi keturi pagrindiniai psichologo profesinės veiklos etikos principai:

- pagarba žmogaus teisėms ir orumui;
- profesinė kompetencija;
- atsakomybė;
- profesinis garbingumas.

1. Pagarba žmogaus teisėms ir orumui

1.1 Bendrosios nuostatos:

- i. Psichologas gerbia pagrindines žmogaus teises, orumą ir vertybes. Jis dirba taip, kad jo profesinė veikla nebūtų naudojama žalai sukelti.
- ii. Psichologas gerbia klientų ir suinteresuotų šalių žinias, pažiūras, vertybes, patirtį ir įgūdžius. Psichologas taip pat gerbia savo kolegų ir kitų profesijų atstovų profesinę patirtį, jų įsipareigojimus ir atsakomybę.
- iii. Psichologas pripažįsta individualius skirtumus ir kultūrinius ypatumus, kurie susiję su asmens lytimi, seksualine orientacija, etnine ar tautine tapatybe, amžiumi, religija, kalba, socialine padėtimi ir asmens funkcionavimo lygmeniu.
- iv. Psichologo pareiga yra rūpintis pažeidžiamų asmenų ir grupių psichologine gerove.

1.2 Konfidencialumas:

- i. Psichologas saugo profesinę paslaptį ir privalo užtikrinti, kad iš kliento ir suinteresuotų šalių gauta informacija išliktų konfidenciali.
- ii. Konfidencialią informaciją psichologas gali atskleisti tik tuomet, jeigu akivaizdžiai gresia rimtas pavojus visuomenei, kliento ar kitų asmenų sveikatai arba gyvybei, ir nepažeidus konfidencialumo neįmanoma išvengti žalos ir tuomet, kai konfidencialią informaciją atskleisti psichologą įpareigoja Lietuvos Respublikos įstatymai ir kiti teisės aktai. Pastaruoju atveju psichologas turi pateikti tik su byla tiesiogiai susijusią konfidencialią informaciją.

iii. Pradėdamas profesinį bendravimą psichologas privalo informuoti klientą ir jo teisėtą atstovą, jei toks yra, apie konfidencialumą ir aplinkybes, kurioms esant psichologas gali atskleisti konfidencialią informaciją.

iv. Informuotas sutikimas ir pasirinkimo laisvė:

a. Psichologas informuoja klientą apie planuojamą profesinę veiklą ir aptaria su juo konkrečius profesinius veiksmus, jų tikslus bei pobūdį, abipuses atsakomybes, galimą naudą ir žalą, pasirinkimo teisę paslaugos atsisakyti ar bet kuriuo metu paslaugą nutraukti. Šiuo būdu psichologas patenkina informuoto sutikimo reikalavimus: klientas gauna reikalingą informaciją, kurios pagrindu gali nuspręsti, sutikti ar nesutikti su numatoma vykdyti psichologo profesine veikla. Profesinę veiklą psichologas pradeda vykdyti tik gavęs kliento informuotą sutikimą (raštu arba žodžiu), kurį tinkamai įformina dokumentuose, t. y. prie kliento dokumentų prideda kliento pasirašytą rašytinį informuotą sutikimą, arba dokumentuose pateikia įrašą apie informuoto sutikimo pobūdį bei kliento žodinį sutikimą pradėti profesinį bendravimą.

b. Psichologas turi gerbti kliento autonomiją ir pasirinkimo laisvę, net jeigu klientas negali duoti sutikimo pats arba yra nepilnametis.

c. Atliekant mokslinius ir taikomuosius tyrimus reikalingas tyrimo dalyvių informuotas sutikimas, kuriame pateikiama informaciją apie tyrimą ir galimas jo pasekmes.

v. Gerbdamas kitų teises ir orumą, psichologas renka tik tą informaciją, kuri susijusi su tikslu, dėl kurio buvo gautas informuotas sutikimas, ir ją panaudoja tik tuo tikslu, kurio siekiant ji buvo rinkta.

vi. Psichologas rūpinasi surinktų duomenų tinkamu laikymu, saugojimu ir naikinimu.

vii. Prieš pradėdamas rinkti informaciją apie klientą, psichologas gauna kliento ir teisėto jo atstovo, jei toks yra, sutikimą.

1.3 Apsisprendimo laisvė:

i. Psichologas gina kliento autonomiją ir jo apsisprendimo teisę. Klientas turi teisę apsispręsti pradėti arba baigti profesinį bendravimą su psichologu.

ii. Dirbant su vaikais arba klientais, nukreiptais pas psichologą ne jų sprendimu, įskaitant ir teismo sprendimą, arba esant krizinei situacijai, kai būtina neatidėliotina psichologinė pagalba, psichologas, prieš pradėdamas profesinį bendravimą, asmenį informuoja apie būsimų paslaugų pobūdį bei konfidencialumo ribas ir siekia bendradarbiavimo su klientu.

2. Profesinė kompetencija

2.1 Bendrosios nuostatos:

- i. Psichologo profesinės etikos principų išmanymas bei jų taikymas profesinėje veikloje yra viena iš aukštos profesinės kompetencijos prielaidų, todėl psichologas siekia profesinės etikos žinių ir savo profesinėje veikloje nuolat išlieka budrus etikos klausimų ir dilemų atžvilgiu.
- ii. Psichologas siekia nuolatos tobulinti savo profesinę kompetenciją ir palaikyti aukštą jos lygį.
- iii. Psichologas pripažįsta bei atsižvelgia į savo profesinės kompetencijos ribas ir siekia pažinti savo profesines ir asmenines stiprybes bei silpnybes, kad galėtų realistiškai įvertinti savo kompetenciją, atlikdamas konkrečią profesinę veiklą.
- iv. Psichologas dirba tik su tokiais klientais ir klientų grupėmis, imasi tik tokių užduočių, teikia tik tokias paslaugas ir naudojami tik tokiais metodais, kurie atitinka jo profesinę kompetenciją, grindžiamą profesiniu pasirengimu (išsilavinimu, prižiūrima praktika, kvalifikacijos kėlimu) ir profesine patirtimi.
- v. Psichologas savo profesinėje veikloje naudoja mokslu, teorija ir įrodymais grįstus metodus, technikas, procedūras bei atsižvelgia į jų ribotumus. Plėtojantis psichologijos mokslui ir profesijai, nuolat atsiranda naujos praktikos sritys ir metodai, kuriuos, renkant įrodymus empiriniam pagrindimui, būtina išbandyti praktikoje, todėl eksperimentinius ar mokslu ne iki galo pagrįstus metodus, technikas ar procedūras psichologas naudoja itin atsargiai, apsaugodamas klientą nuo galimos žalos.

2.2 Etikos išmanymas ir etiškas veikimas

- i. Psichologas turi visapusiškai išmanyti profesinę etiką bei nuolatos atnaujinti savo profesinės etikos žinias.
- ii. Psichologas pripažįsta profesinių etinių dilemų neišvengiamumą, siekia numatyti jo profesinėje veikloje galinčias kilti etines dilemas, o susidūręs su jomis remiasi etinių dilemų sprendimų modeliais.
- iii. Psichologas geba savo profesinius veiksmus pagrįsti remdamasis profesine etika.
- iv. Kilus prieštaravimams tarp teisinių aktų ir profesinės etikos principų, psichologas turi itin nuodugniai juos išanalizuoti ir pagal galimybes laikytis profesinės etikos principų, vykdydamas ir teisinius reikalavimus.

2.3 Kompetencija ir tęstinis profesinis tobulėjimas

Psichologo darbas grindžiamas mokslu ir profesine patirtimi, todėl psichologas, siekdamas užtikrinti aukštą profesinės kompetencijos lygį, nuolatos siekia tęstinio profesinio tobulėjimo:

- aktyviai seka naujausius psichologijos mokslo atradimus, susijusius su jo profesine veikla;
- domisi su profesine veikla susijusiais platesnio politinio, socialinio bei organizacinio konteksto pokyčiais;
- aktyviai dalyvauja psichologijos kaip mokslo ir kaip profesijos plėtroje.

2.4 Kompetencijos ribos

2.4.1 Profesinės kompetencijos ribos:

i. Psichologas dirba savo profesinės kompetencijos ribose, kurias formuoja išsilavinimas, profesinė priežiūra, kvalifikacijos kėlimas, profesinė patirtis ir asmeniniai gebėjimai, o sudėtingose situacijose siekia profesinės pagalbos ir paramos.

ii. Psichologas, susidūręs su jo profesinę kompetenciją viršijančiomis situacijomis, siekia moksliniais tyrimais pagrįstų žinių, mokymų, profesinės priežiūros, konsultacijų, reikalingų jo kompetencijos užtikrinimui arba ieško galimybių nukreipti klientą reikiamoms paslaugoms gauti:

a. Jei psichologijos mokslo ir praktikos rėmuose yra nustatyta, jog efektyviam profesinės veiklos įgyvendinimui būtinas veiksnių, susijusių su amžiumi, lytimi, lyties tapatumu, rase, etniškumu, kultūra, religija, seksualine orientacija, negalia, kalba ar socialiniu-ekonominiu statusu, supratimas, psichologas siekia mokymų, konsultacijų ar profesinės priežiūros, būtinų jo profesinės kompetencijos užtikrinimui arba ieško galimybių nukreipti klientą reikiamoms paslaugoms gauti.

b. Kai psichologinių paslaugų kreipiasi asmenys, kuriems psichologinės paslaugos kitur yra neprieinamos ir kurioms psichologas neturi reikiamos kompetencijos, psichologas, įspėjęs klientą apie savo kompetencijos ribas ir stengdamasis praplėsti turimą profesinę kompetenciją (pvz., domėdamasis atitinkama moksline ir profesine literatūra, dalyvaudamas mokymuose, konsultacijose ar ieškodamas profesinės priežiūros), gali tokias paslaugas teikti iki tol, kol bus užtikrinta, kad asmenys gaus reikiamą pagalbą.

c. Kuomet kritinėse situacijose atsidūrusiems asmenims reikiamos psichikos sveikatos paslaugos yra neprieinamos, o psichologas neturi tokioje situacijoje reikiamos profesinės kompetencijos, jis tokias paslaugas gali suteikti savo kompetencijos ribose iki tol, kol kritinė situacija praeina ar reikiamos paslaugos tampa prieinamos.

iii. Psichologas, deleguodamas darbus pavaldiniams, praktikantams, tyrėjams, asistentams ar kitų sričių specialistams (pvz., vertėjams, teisininkams, mediatoriams), imasi pagrįstų veiksmų, kad (a) išvengtų darbų delegavimo asmenims, kurie turi dvigubus santykius su klientais; (b) perduotų tik tas užduotis, kurias šie asmenys gali kompetentingai vykdyti savarankiškai arba su reikiama profesine priežiūra; (c) įsitikintų, kad šie asmenys yra kompetentingi teikti šias paslaugas.

2.4.2 Asmeninės kompetencijos ribos:

i. Psichologas siekia pažinti savo asmenybės ypatumus, vertybes, nuostatas bei įsitikinimus, nuolatos stebi ir prižiūri savo paties asmeninio ir profesinio gyvenimo stilių bei psichologinį

funkcionavimą, kad išliktų budrus savo fizinės ir psichikos sveikatos pablogėjimo požymiams bei kitiems veiksniams, galintiems neigiamai paveikti jo profesinę kompetenciją.

ii. Suvokęs, kad turi asmeninių, psichikos ar fizinės sveikatos ir kitokių problemų, kurios gali trukdyti kompetentingai atlikti profesinę veiklą, psichologas imasi atitinkamų veiksmų (pvz., kreipiasi konsultuotis, pagalbos), siekdamas kontroliuoti turimų problemų neigiamą poveikį profesinei kompetencijai, o taip pat sprendžia, ar jis turėtų apriboti, pristabdyti ar nutraukti profesinę veiklą.

iii. Jei prieš pradėdamas profesinę veiklą psichologas supranta, kad jo paties asmenybės ypatumai ar psichikos sveikatos veiksniai (pvz., neišspręsti psichologo emociniai konfliktai, antipatija arba labai stiprus potraukis klientui) gali kliudyti kompetentingai dirbti su klientu, jis nepradeda profesinės veiklos, tačiau pasirūpina tinkamu kliento nukreipimu.

iv. Psichologas, pastebėjęs, kad kito psichologo su fizine ar psichikos sveikata susijusios problemos neleidžia šiam kompetentingai atlikti darbo, skatina jį imtis atitinkamų veiksmų (pvz., kreiptis konsultuotis, pagalbos), o jei pastarasis atsisako pripažinti turintis problemų ar imtis veiksmų, privalo informuoti už psichologo profesinės veiklos reglamentavimą atsakingus asmenis ir/ar institucijas.

2.4.3 Procedūrų ribos

i. Psichologas privalo išmanyti psichologinių metodų ir jų pagrindu daromų išvadų ribotumus.

ii. Psichologas ypač atsargiai renkasi tuos metodus, priemones ir technikas, kurie neturi tvirtų mokliškai pagrįstų įrodymų, įskaitant ir jų veiksmingumo įrodymus, taip pat ir tuos, kurie netenkina standartinių psichologiniams metodams keliamų reikalavimų arba su kuriais psichologas nėra gerai teoriškai susipažinęs ir praktiškai įvaldęs. Jei psichologas savo profesinėje veikloje visgi imasi naudoti eksperimentinius ar naujai kuriamus metodus, jis privalo atsivėlgti į eksperimentinį jų pobūdį, tinkamai informuoti klientus bei užtikrinti jų apsaugą nuo žalos, ir nedaryti tokių išvadų, kurių minėti metodai neužtikrina.

iii. Psichologas visada apgalvoja sprendžiamų problemų ir jam žinomų metodų santykį, parenka tinkamiausius metodus, netaiko metodų, kurie netinka spręsti sprendžiamos problemos.

3. Atsakomybė

3.1 Bendrosios nuostatos:

i. Psichologas supranta savo socialinę atsakomybę, t. y. nepiktinaudžiauja savo žiniomis, bet taiko jas visuomenės ir asmens psichologinės gerovės puoselėjimui.

ii. Psichologas turi būti įžvalgus ir numatyti galimas savo darbo pasekmes.

- iii. Psichologas žino, kad jis kaip specialistas ir mokslininkas yra atsakingas prieš savo klientus, mokslinio tyrimo dalyvius, organizacijas ir visuomenę. Jis visada siekia užtikrinti, kad psichologinėmis paslaugomis nebus siekiama pakenkti klientui.
- iv. Psichologas atsako už savo darbo rezultatus ir teikiamas išvadas.
- v. Psichologas asmeniškai atsakingas už savo profesinės veiklos kokybę, taip pat žino, kad kiti žmonės laiko jį visos profesijos atstovu.

3.2 Žalos prevencija

- i. Psichologas nenaudoja psichologinių žinių ar intervencijų netinkamai, t. y. psichologas negali nei dalyvauti veiksmuose, nei palaikyti veiksmų, kuriais siekiama panaudoti arba grasinama panaudoti fizinę ar psichologinę prievartą, jeigu tais veiksmais bandoma:
 - a. išgauti iš kieno nors informaciją ar prisipažinimą;
 - b. įtikinti kurį nors asmenį atskleisti, paneigti, pakeisti asmeninę ar kito žmogaus pasaulėžiūrą ar politinius, religinius ar etinius įsitikinimus.
- ii. Psichologas užtikrina, kad savo profesinėje veikloje psichologinių žinių nenaudos, siekdamas sukelti kitam asmeniui žalą.
- iii. Psichologas atsisako pradėti profesinę veiklą, kai neįmanoma užtikrinti jos vykdymui būtinausių sąlygų.

3.3 Etinių dilemų sprendimas

- i. Psichologas, žinodamas, kad jo profesinėje veikloje pasitaiko etinių dilemų, yra atsakingas už tai, kad bus ieškoma sprendimų, kaip tokias problemas išspręsti, ir aptariama su kolegomis, supervizoriais ir/ar kreipiamasi į profesines asociacijas.
- ii. Etinių dilemų atvejais psichologas turi informuoti klientą ir suinteresuotas šalis apie psichologo profesinės etikos principus, išdėstyti šiam Kodekse.
- iii. Situacijose, kai organizacijos, kurioje dirba psichologas, vidinės tvarkos nuostatai prieštarauja psichologo etiniams principams, psichologas turi išsiaiškinti prieštaravimo pobūdį, supažindinti suinteresuotas šalis su savo etiniais įsipareigojimais ir imtis visų reikiamų priemonių etiška ir nepažeidžiant teisinių prievolių pašalinti atsiradusius prieštaravimus.

3.4 Tęstinė atsakomybė

- I. Profesiniam bendravimui su klientu pasibaigus, išlieka atsakomybė psichologui laikytis konfidencialumo principo.
- ii. Pasibaigus profesiniam bendravimui su klientu, su kuriuo profesinis bendravimas buvo užmegztas psichologinės pagalbos tikslais, psichologas 2 metus privalo laikytis profesinio bendravimo ribų neperžengimo principų.

iii. Jei nepraėjus 2 metams nuo profesinio bendravimo užbaigimo su klientu, psichologas susiduria su aplinkybėmis, dėl kurių iškyla grėsmė (nėra galimybių išvengti) peržengti profesinio bendravimo su buvusiu klientu ribas, jis privalo apsvarstyti tokio peržengimo galimą žalą ir naudą buvusiam klientui ir imtis reikiamų veiksmų, kurie geriausiai užtikrintų kliento psichologinę gerovę.

iv. Psichologas yra atsakingas už būtiną profesinės globos klientams tęsimą, apimančią bendradarbiavimą su kitais specialistais ir atitinkamus veiksmus, kai psichologas turi sustabdyti ar nutraukti profesinį bendravimą.

3.5 Išplėstinė atsakomybė, atliekant profesinę priežiūrą, mokymą ir tyrimą

i. Psichologo atsakomybė yra platesnė, jeigu jis atlieka mokslinį ir akademinį psichologo darbą; tokiu atveju psichologas atsako ir už profesinės etikos standartus, kurie privalomi jo asistentams, taip pat jo prižiūrimiems, mokomiems ar kartu tyrimą atliekantiems asmenims;

ii. Psichologas, mokydamas psichologinių metodų, yra atsakingas už tų metodų stipriųjų ir silpnųjų pusių kritinio įvertinimo perteikimą

4. Profesinis garbingumas

4.1 Bendrosios nuostatos:

i. Profesinis psichologo garbingumas būtinas, siekiant išvengti dvigubų santykių profesinėje veikloje ir interesų konfliktų, kurie gali pakenkti psichologo profesijos reputacijai visuomenėje.

ii. Psichologas, vykdydamas savo profesinę veiklą, siekia būti sąžiningas ir teikti teisingą informaciją.

iii. Psichologas siekia būti nešališku ir pagarbiai elgtis su klientais ar klientų grupėmis, t. y. neturi leisti, kad rasiniai, kalbiniai, religiniai arba kiti panašūs veiksniai darytų įtaką jo ir kliento santykiui.

iv. Psichologas siekia, kad jo atliekamas vaidmuo būtų kuo skaidresnis bet kuriame psichologo darbo kontekste.

v. Kilus polemikai su kolegomis, psichologas kritiką jų atžvilgiu išsako dalykiškai ir pagrįsdamas faktais.

4.2 Atvirumas ir aiškumas

i. Psichologas teikia teisingą informaciją apie savo gebėjimus, profesinę patirtį, kompetenciją ir profesinį įsipareigojimą; psichologas turi prisistatyti tik tais profesiniais vardais bei titulais, į kuriuos jis įgijo teisę profesinio pasirengimo, licencijavimo ir dirbamo darbo pagrindu.

- ii. Psichologas, darydamas pareiškimus kaip psichologas, remiasi mokslinėmis psichologijos žiniomis ir laikosi tikslumo.
- iii. Psichologas teikia informaciją apie psichologiją ir psichologo profesinę veiklą taip, kad būtų išvengta nesusipratimo ar žalos psichologijai kaip mokslui ar profesijai.
- iv. Psichologas iš anksto informuoja klientą apie profesinio bendravimo finansines sąlygas; jis žino pasekmes, galinčias kilti, jeigu psichologas be oficialaus honoraro paims dar ir kitą atlygį, pavyzdžiui, priims iš kliento dovanas.
- v. Pradėjęs profesinį bendravimą, psichologas siekia, kad klientas suprastų, kokio pobūdžio paslaugas psichologo kompetencija leidžia pasiūlyti, ir neleidžia klientui tikėtis kitokios pagalbos, negu ta, kurią psichologas numato ar gali pasiūlyti.
- vi. Vykdydamas mokslinį tyrimą, psichologas stengiasi sukurti tokias sąlygas, kuriose klientas jaustų, jog bendravimas atitinka jo interesus ir jis moksliniame tyrime dalyvauja savo noru.
- vii. Psichologas rūpinasi tiek savo, tiek kolegų etiška elgesiu ir įsipareigoja pranešti už profesinę etiką atsakingai institucijai apie pagrįstą netinkamą kolegų elgesį, kuris gali pakenkti klientams, psichologo profesijai, ir bendradarbiauti su profesinėmis asociacijomis.
- viii. Psichologas, atlikdamas mokslinius tyrimus ir skelbdamas jų rezultatus, siekia būti sąžiningas ir nešališkas tyrėjas.
- ix. Skelbdamas mokslinio tyrimo rezultatus psichologas vadovaujasi tyrimų etikos, akademinės etikos, autorinių teisių nuostatomis.
- x. Psichologas savo profesinėje veikloje ir atlikdamas mokslinius tyrimus vengia apgaulės. Jei vis tik apgaulė yra neišvengiama, psichologas, prieš priimdamas sprendimą veikti toliau, siekia nepriklausomo ir tinkamo etinio rizikos visuomenei ar atskiriems asmenims įvertinimo, kreipdamasis į tokį įvertinimą atlikti galinčią instituciją.

4.3 Interesų konfliktas ir išnaudojimas

- i. Psichologas siekia suprasti savo asmenines reikmes, nuostatas ir vertybes bei jų vaidmenį profesiniame bendravime. Atlikdamas savo profesinę veiklą, psichologas atpažįsta ir neprimeta savo etinių, vertybinių normų, pažiūrų.
- ii. Psichologas teisingai naudojasi savo galia ir padėtimi, nepiktinaudžiaudamas kliento priklausomybe bei pasitikėjimu ir nenaudoja to savo interesų bei asmeninės naudos tikslais.
- iii. Psichologas nesiima atlikti profesinės veiklos, kai tikėtina, kad asmeniniai, moksliniai, profesiniai, teisiniai, finansiniai ar kiti interesai ar santykiai gali paveikti psichologo objektyvumą, kompetenciją ar jo kaip psichologo funkcijų efektyvų atlikimą. Psichologas susilaiko nuo profesinės veiklos atlikimo ir tuomet, kai tikėtina, kad bus pakenkta ar bus išnaudotas asmuo arba organizacija, su kuriais yra pradėtas profesinis bendravimas.
- iv. Psichologas profesinio bendravimo laikotarpiu vengia dvigubų santykių su klientais (pvz., praktikantais, studentais, tyrimo dalyviais ir pan.). Psichologas žino tiesioginius ir

netiesioginius būdus, kuriais intymumas ir seksualumas paveikia psichologo ir kliento arba suinteresuotų šalių bendravimą. Psichologas neleidžia profesiniam bendravimui tapti privataus ar seksualinio pobūdžio.

v. Paaiškėjus, kad psichologo santykiai su klientu negali išlaikyti profesinio pobūdžio, psichologas pasiūlo klientui kreiptis į kitą kompetentingą specialistą.

Rengėjai: Rasa Barkauskienė, Viktorija Čepukienė, Jonas Eimontas, Evaldas Kazlauskas,
Ilona Laurinaitytė, Rytis Pakrošnis, Kristina Vrubliauskaitė